

**YANGI O‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY YANGILANISH: FUQAROLIK
JAMIYATI QURISHNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI, TUSHUNCHASI,
MAZMUN – MOHIYATI**

Fayziyeva Rushana Fazliddin qizi
*NavDPI Tarix fakulteti “Milliy g‘oya,
ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi”
yo`nalishi I – kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillik yillari O‘zbekiston Respublikasida milliy, ma’naviy tiklanish jarayonlari hamda fuqarolik jamiyatini qurishda ma’naviy yangilanishning o‘rni ilmiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: “Ma’naviyat”, “yuksak ma’naviyat”, fuqarolik jamiyati, daxldorlik hissi, ma’naviy tiklanish va yuksalish, ma’naviyatni shakllantiruvchi mezonlar, globallashuv, ma’naviy tahdidlar, fuqarolik jamiyatini rivojlanishida inson omili, fuqarolik jamiyati negizlari, milliy ma’naviy meros va qadriyatlar, demokratik umuminsoniy prinsiplar.

Kirish

Fuqarolik jamiyatini qurish uning ma’naviy negizlari bilan uzviy bog‘liq xolda kechadi. Har qaysi xalq yoki millatning tafakkuri, turmush tarzi, ma’naviy qarashlari o‘z-o‘zidan, bo‘sh joyda shakllanib qolmaydi. Ularning vujudga kelishi va rivojlanishida aniq tarixiy, tabiiy va ijtimoiy omillar asos bo‘ladi. Mustaqillik tufayli jamiyatimiz ma’naviy negizlariga alohida e’tibor qaratildi. Sobiq sovet davlatining ma’naviyatga nisbatan pisandsizlik bilan qarash siyosatiga barham berildi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘zining “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asari ma’naviyat va fuqarolik jamiyatini o‘zaro bog‘liqligini tushunishda muhim ahamiyatga ega. “Hammamiz yaxshi tushunamiz, agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi – ma’naviyatdir. Biz yangi O‘zbekistonni barpo etishda ana shu ikkita mustahkam ustinga, ya’ni, bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyotga hamda ajdodlarimizning boy merosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma’naviyatga tayanamiz”¹.

“Ma’naviyat” tushunchasining ilmiy, falsafiy, adabiy yoki oddiy tilda ifodalanadigan ko‘plab ta’riflari mavjud. O‘zida juda chuqur va keng qamrovli ma’no-mazmuni mujassam etganbu tushunchaga har qaysi ma’rifatli inson o‘zining falsafiy yondashuvi, siyosiy qarashlari va e’tiqodi, ongu tafakkuridan kelib chiqqan xolda turlicha ta’rif va tavsiflar berishi tabiiy. Shuning uchun ham bu masala bo‘yicha ilmiy adabiyotlarda, kundalik matbuotlarda bir-biridan farq qiladigan fikr-mulohazalarni

¹ Sh.M.Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2021.- 267 – bet.

uchratganda bundan taajjublanmasdan, ularni har qaysi muallifning o'ziga xos dunyoqarashi, mushohada tarzi ifodasi sifatida qabul qilish o'rinlidir. Birinchi Prezident I.Karimov o'zining "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" nomli asarida ma'naviyatga quyidagichata'rif beradi: "Ma'naviyat – insonni ruhan poklanish, qalban ulg'ayishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, imon-e'tiqodini butun qiladigan, vijdonini uyg'otadigan beqiyos kuch, uning barcha qarashlarining mezonidir²". Daxldorlik hissi esa fuqarolarning tug'ilgan joyi, ona Vatani, mustaqillikni anglash, uni asrab-avaylash, himoya qilish, uni yanada rivojlantirishga chorlaydigan, shart-sharoit, omillar majmuidir.

Men, O'zbekistonlik, O'zbekiston fuqarosi deb bilgan har bir kishi shu tuyg'u bilan yashashi, intilishi, faoliyatda bo'lishi zarur.

Daxldorlik hissi:

- 1) Insonga atrofdagi odamlarga nisbatan daxldorlik;
- 2) Oilaga daxldorlik;
- 3) Mahallaga daxldorlik;
- 4) Millatga daxldorlik;
- 5) Mamlakatga, Vatanga daxldorlikni his etish bilan bog'liq holatlardir.

Insonning ma'naviy olamining yuksalishiva dahldorlik xissi fuqarolik jamiyati qurish vazifalarini amalga oshirish bilan uzviy bog'liq. Fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvida ishtiroki ularning ichki dunyosi va irodasini baquvvat, imon-e'tiqodini butun qilishda yorqin namoyon bo'ladi. "Insonning jamiyat hayotiga munosabati, qonunlarni hurmat qilishi, adolat tamoyillariga amal qilishi, insonni qadrlashi, ularning huquq va erkinliklarini oliy qadriyat deb bilishi, halol va pok yashashi ularning yuksak ma'naviy dunyosi va daxldorlik hissining amaliy ifodasi ekanligini hisobga olish lozim. Fuqarolik jamiyati qurilishi shu ma'noda insonning yuksak ma'naviy hamda daxldorlik hissi fazilatlarini bilan uzviy bog'liq ekanligini ko'rish mumkin"³. Fuqarolik jamiyati – ijtimoiy makondir. U fuqarolarning davlat va jamiyat munosabatlarida aniq namoyon bo'ladi. Fuqarolik jamiyati – fuqarolarni tegishli fuqarolik jamiyati institutlari orqali davlat va jamiyat boshqaruvida faol ishtirok etishi ta'minlangan jamiyatdir. U tegishli qonunlar bilan tartibga solinadi va amalga oshiriladi. Fuqarolik jamiyati shu ma'noda demokratik jamiyat qurishning muhim shartidir. Jamiyatning ma'naviyati va daxldorlik hissi qancha yuksalib borsa, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish vazifalarini amalga oshirish imkoniyatlari shuncha oshib boradi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asaridagi quyidagi fikrlar keltirish joizdir. "Yoshlarga keng imkoniyatlar yaratib beryapmiz, katta-katta lavozimlarni ulraga ishnoib topshiryapmiz. Ularda bilm bor, iste'dod bor, lekin ayrimlari milliy zamin, milliy ma'naviyatimizdan uzoqlashib ketgani sezilib qolmoqda. Ular o'zlari o'qib kelgan xorijiy davlatlardagi

² I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: "Ma'naviyat", 2008, - 19 bet.

³ A.O'tamurodov. "Fuqarolik jamiyati" fanidan o'quv – uslubiy majmua. Toshkent, 2017.- 115 – bet.

tajribani tez va shoshilinch amalga oshirmoqchi bo'lyapti. Ammo, bunday natijaga o'sha davlatlar necha yuz yillar davomida erishgani haqida o'ylab ko'rmayapti"⁴. "Yuksak ma'naviyat" tushunchasi jamiyatning ma'naviy taraqqiyot darajasini belgilaydigan o'ziga xos mezonni hisoblanadi. U jamiyatdagi har bir insonning ruhiy olami, ichki dunyosi, imon-e'tiqodi va qarashlarining mezonni sifatida jamiyat hayotining o'ziga xos fazilatlarini namoyon etadi. Yuksak ma'naviyat jamiyatning milliy ma'naviy merosi va qadriyatlari hamda ilm-fan rivoji, demokratik jamiyat qurish tajribasi, yutuqlari bilan uzviy bog'liq bo'ladi.

Fuqarolik jamiyati qurilishi ma'naviyatni anglash va daxldorlik hissi, uni shakllantiruvchi mezonlar bilan bog'liq. Fuqarolik jamiyati qurilishi har bir xalqning milliy-ma'naviy merosi va qadriyatlari bilan bog'liq o'ziga xos milliy xususiyatlarga tayanadi hamda dunyo xalqlarining erishgan yutuqlarini hisobga oladi. Ma'naviyat insonning qon-qoni, suyak-suyagiga yillar davomida ona suti, oila tarbiyasi, ajdodlar o'giti, Vatan tuyg'usi, bu hayotning ba'zida achchiq, ba'zida quvonchli saboqlari bilan qatra-qatra bo'lib singib boradi. Ayniqsa, tabiatga, odamlarga yaqinlik, doimo yaxshilikni o'ylab yashash, halol mehnatqilish, dunyoning tengsiz ne'mat va go'zalliklaridan bahramand bo'lish ma'naviyatga oziq beradi, uni yanada kuchaytiradi.

Xulosa qilsak, jahon xalqlari tajribasi, ularning bosib o'tgan murakkab rivojlanish yo'llari, bu boradagi saboq va xulosalar shundan dalolat beradiki, qayerda davlat va jamiyat taraqqiy topsa, xalqning tinch-osoyishta hayot kechirishi, o'z oldiga ezgu va buyuk maqsadlar qo'yib yashashi uchun etarli shart-sharoitlar yaratilgan bo'lsa, o'sha yerda erkin fikrlash muhiti va shu asosda ma'naviy yuksalish va daxldorlik hissini anglash uchun yangi imkoniyatlar tug'iladi.

Foydalanigan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2021.- 267 – bet.
2. I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: "Ma'naviyat", 2008, - 19 bet.
3. A.O'tamurodov. "Fuqarolik jamiyati" fanidan o'quv – uslubiy majmua. Toshkent, 2017.- 115 – bet.
4. Sh.M.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2021.- 271 – bet.

⁴ Sh.M.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2021.- 271 – bet.